

כלכלה

ואשק

תמחיר הרפת

החייב לקבל החלטות פיננסיות ואחרות הנוגעות למקורות ולשימושים בהם.

3. אפשרות בדיקת הענף לאורך שנים, או ליתר דיוק השוואת השנה האחרונה עם שנים קודמות ו/או החודש האחרון עם המקבילים לו בשנים קודמות. זאת, תוך הסקת מסקנות וקבלת החלטות ביצוע המתחייבות מכך — שהן החלטות בדרג הענפי.

4. אפשרות להשוואה בחתך רוחב (בשנה שהס-תיימה) בין משקים, תוך איתור השווה והשו-נה ביניהם והסיבות לכך. הדבר נעשה במגמה ללמוד מהניסיון של משקים אחרים, כדי לשפר את הענף בכל משק ומשק. גם אלה הן בדרך כלל החלטות בדרג הענפי.

5. קבלת סיכומים וממוצעים כלל-ארציים ל-צורך התדיינות עם גורמים חיצוניים, כמ-רד האוצר וכו', בנושאים, כגון מחיר החלב, סובסידיות, ייבוא בשר קפוא ועוד (בסעיף זה לא נטפל בדיון, מאחר ונשקלים כאן שיקולים פוליטיים ואחרים שאינם נוגעים לעניינו).

נעבור עתה על סעיפים 1—4 ונראה מה מת-חייב מהם לגבי מספר שאלות בתמחיר הנעשה בתנאי אינפלציה, מבלי להכנס כרגע לפרטים של מגבלות ביצוע.

בכל שנה, עם בוא מועד הסיכומים השנתיים של ענף הרפת, עולה ומתעוררת מחדש השאלה המורכבת של תמחיר הרפת. זה לא התנהל עד כה בצורה אחידה באזורי הארץ השונים ולא ענה במידה מספקת על הצרכים השונים של המשק והענף. ניתן אפילו להוסיף, שבמקרים רבים עשויה היתה גישה תמחירית מוטעית מצד המשקים, או המדריכים האזוריים, להביא להח-לטות מוטעות מבחינה כלכלית ומקצועית כאחת. להלן מובאות מספר הערות והצעות כלליות, אשר אינן מתייחסות באופן מפורט לכלל הנושא. אלא בעיקר לאותן הנקודות השנויות כיום במח-לוקת, או מוצגות באופן מעוות ביותר. נזכיר כאן רק, כי תנאי ראשוני והכרחי לניהול תקין של הענף הוא הפרדה תמחירית בין השלוחות, וכל ההצעות המובאות להלן מתייחסות לתמחיר של כל שלוחה בנפרד.

תמחיר הרפת חייב להיות בנוי באופן שיאפשר לנו לאסוף נתונים למטרות הבאות:

1. הכנת סיכומים כלכליים-ריאליים עבור הדרג המנהלי של המשק, כדי לאפשר השוואה בין ענפים למטרות הבאות: א) הקצאת משאבים בטווח הקצר לענפים השונים; ב) תכנון המשק לטווח ארוך, הכולל החלטות לגבי היקף הענף, הרכב שלוחותיו, חיסולו האפ-שרי וכד'.

2. הצגת תמונה נכונה של המקורות הניתנים להפניה מהרפת לשימושים שמחוץ לענף, כגון השקעות צרכניות ועוד. נתונים אלו מיועדים אף הם לדרג המנהלי של המשק,

1. סיכומים כלכליים-ריאליים

א) אין לכלול רווחי נייר אינפלציוניים כל עוד לא מומשו;

— **הישגים כלכליים**, כגון עלות המזון לייצור חלב-שוה-מחיר, מדיניות תח-לופה נכונה לגבי פרות בריאות, ניהול נכון וכו' ;

— **הצלחות ספקולטיביות**, כגון כושר מי-קוח בעת מכירת פרות, ספקולציות שו-נות לגבי מזונות משקים ואחרים (קניה ומכירה) וכו'.

4. השוואה בחתך רוחב

בין משקים שונים

נקודה זו הינה בעייתית מאד, ויש לשקול היטב האם ולאיוזה צורך נדרשת השוואה כלל-ארצית (או אולי מספיקה השוואה באי-זור ?) ומה בדיוק מתחייב לגבי התמחיר באם אמנם רוצים שההשוואה תהיה בעלת ערך. השוואה בין-אזורית וכלל-ארצית קשה מאד לביצוע, מאחר ויש צורך לבדוד כל אותן השפעות של יתרון יחסי, כגון שטחים שאין להם אלטרנטיבה מלבד גידול ירק, קרבה למקורות מזון וכו'. צריך לזכור, שה-אזורים והמשקים נבדלים אלו מאלו בעיתוי הזרמים השונים, בקרבה למקורות המזון ולשווקים, באלטרנטיבות לשטחי מספוא ועוד.

נוהל תמחירי, שיגבר על כל המגבלות, שנוכרו, ויאפשר השוואה בין-אזורית, יהיה מסובך מאד ולא נוח לשימוש. להלן מספר דוגמאות של הקשיים בהם נתקלת ההשוואה בין פתרונות אפי-שריים על-ידי התאמת מבנה התמחיר לצורך זה :

(א) יש לקבוע מחירי העברה שונים למזון המיוצר בבית, בהתאם למצבו הספציפי של כל משק ; שאם לא כן, ובמידה ויקבע מחיר העברה ארצי, עלול להווצר מצב בו משק, שאין לו אלטרנטיבה לשטחי המספוא והחליט על סמך תכנון ליניארי להשתמש בהרבה מזון גס המיוצר בבית, יפגע קשה בעת ההשוואה בין משקים אם יעמיסו עליו מחיר העברה ארצי גבוה

(ב) יש להתחשב בעיתוי של זרמי המזון-מנים ולזכות או לחייב את ההפרש בין ההכנסות וההוצאות השוטפות בריבית נומינלית שולית עד סוף השנה ;

(ג) מחיר ההון למלאי הנזיל (בעלי-חיים ומזון) על ערך הקניה ההיסטורי (הש-קעה צמודה) חייב להיות ריאלי ;

(ד) יש לחשב את החזר ההון לפי העלות המשוערכת של הנכסים ;

(ה) מחיר המזון המיוצר בבית יהיה מחיר השוק, באם יש כזה, או מחיר שיתן ביטוי נכון לויתור הכלכלי (מחיר אלטרנטיבי) ;

(ו) מחירי ההעברה בין השלוחות יהיו מחי-רי השוק במועד רלבנטי.

2. מקורות ושימושים

(א) אין לכלול רווחים אינפלציוניים כל עוד לא מומשו ;

(ב) יש להתחשב בעיתוי של זרמי המזון-מנים ולחייב או לזכות את ההפרשים בריבית עד סוף השנה ;

(ג) יש להכניס בתחשיבים מחיר הון נומי-נלי שולי על ערך הקניה של המלאי (בעלי-חיים ומזון) בהנחה שהוא נקנה בהון עצמי ;

(ד) יש לחשב את החזר ההון לפי העלות המשוערכת של הנכסים.

3. השוואה בחתך אורך

(א) יש לגשת בגישה עקבית לאורך השנים ;

(ב) המחירים יהיו קבועים ;

(ג) רצוי לבדוד, עד כמה שניתן, את הגור-מים המשפיעים על הרווחיות משנה לשנה ואלו הם :

— **הישגים /או כשלונות מקצועיים**, כגון נצילות המזון, שיעור הפיריון, שיעור יציאת דחק, תמותת וולדות ועוד ;

פרה מאשר רפתות באותו גודל באזורים אחרים (נזכיר כאן, כי ישנן מגבלות נוספות להשוואה, אשר אינן מיוחדות דווקא לעמק הירדן, כגון השוואה בין מספר ימי עבודה השונים מאד מבחינה איכותית, הצגת עבודה שכירה כהוצאות שוטפות ולא כהוצאות עבודה ועוד).

דוגמאות ספורות אלו, שהובאו לעיל, מראות עד כמה ההשוואה הארצית הנוכחית בין רפתות מעוותת את התמונה, עד כמה מרובים הקשיים העומדים בדרך להשוואה נכונה ומה רבות הסכנות בהשוואות כאלו ובהסקת מסקנות המתורגמות לאחר מכן לשפת הביצוע. מתוך כך מוצע לערוך את ההשוואה רק בין רפתות באותו אזור, מתוך הנחה, שהפעילויות באיזור דומות זו לזו מבחינת אופין ועיתוין, מבחינת השימוש בקרקע וכו'. יחד עם זאת יש לדעת, בעת עריכת ההשוואה, את התנאים המיוחדים לכל משק ומשק באיזור. במבנה התמחיר, המוצע לשם השוואה אנכית, יש לשים לב לנקודות הבאות:

1. להשתמש בגישה תמחירית אחידה בהשוואה בין המשקים;
2. לבודד את ההשפעות השונות (כפי שזכור בסעיף ג') על הרווחיות;
3. לקבוע מחירי העברה אחידים למספוא ול- תערוכת המיוצרים בבית, להעברות משלוחה לשלוחה וכו' (לגבי המספוא יהיה יותר נכון לקבוע מחירי העברה המתאימים למצבו של כל משק, אולם נראה, שדבר זה כרוך בקשיים טכניים, וביחד עם זאת קביעת מחיר העברה אחיד לאיזור אינה מהווה עיוות גדול).

מתוך כל הנאמר עד כה משתמע, שיש לבנות מספר מודלים בהתאם למטרות השונות, או ליתר דיוק מודל אחד מורכב, שבו יבוצעו שינויים בהתאם למטרה הרצויה. גישה זו נראית כרגע מורכבת מדי, יקרה מדי וקשה לביצוע ולהבנה מצד מוסרי המידע ומקבלי. לכן מוצע לבנות מודל אחד קבוע, אשר יענה במידה המירבית על כל השאלות ויביא לנזק המועט ביותר כתוצאה מהשוואה מעוותת.

מהמחיר שהוא הביא בחשבון בעת תכנון ההזנה. זאת, מכיון שבמחיר מוזן השווה למחיר ההעברה הארצי הוא היה מתכנן את ההזנה בצורה אחרת.

ב. בתקופת אינפלציה יש צורך לשנות מספר פעמים בשנה את מחירי ההעברה לבקר בהתאם לשינויי המחירים בשוק. זאת, כדי לבטא נכונה את השוני בעיתוי ההעברות מרפת לרפת, לאיזור או למדיניות הפני- מית בענף.

ג. יש צורך להוון את זרם ההכנסות וההוצאות החדשי לסוף השנה, כדי לתת ביטוי נכון לשוני בעיתוי התקבולים בין האזור- רים. הדבר חשוב במיוחד לגבי עמק הירדן ועמק בית-שאן בהם מתקבלת מרבית ההכנסה במחצית הראשונה של השנה. בנקודה זו יש להוסיף עוד, כי קיים תהליך רצוף של עליית מחיר החלב ליצרנים, המפגר במידת מה אחר עליית הוצאות הייצור. כאשר חל שינוי כזה מספר פעמים בשנה יוצאות הרפתות בעמק מפסידות בהשוואה הנומינלית, מאחר וחלק גדול יותר מתפוקת החלב השנתית שלהן משווק תמיד במחיר היותר נמוך. במצב הנוכחי, כאשר שוררת אינפלציה והעיתוי לא נלקח בחשבון, נוצר עיוות משמעותי בהשוואה בין משקים ואזורים.

ד. השוואת מספר ימי עבודה לפרה בין אזור- רים שונים, בעיקר בין אזורי עמק הירדן ועמק בית-שאן לבין שאר אזורי הארץ, לוקה בחסר. בעמקים עונת ההמלטות קצרה ומרוכזת ולאחריה יש תקופה בה כל העדר מניב. הדבר דורש, כמוכח, בניית צוות המתאים לתקופת השיא, ואילו בת- קופת השפל בעבודה קטנה מאד הגמישות במספר העובדים ויש בזבוז של ימי עבודה, שהינו המחיר שהמשק משלם כדי להחזיק רפת טובה וצוות מסור באיזור שאינו מתאים ביותר לגידול בקר. הרפת בעמק הירדן ובעמק בית-שאן דורשת, בממוצע שנת, יותר ימי עבודה לכל

- בהקשר לכל הנקודות, שצוינו במאמר, מוצע, שהתמחיר יהיה מבוסס על העקרונות הבאים:
- (א) גישה עקבית לאורך השנים;
- (ב) להמנע מלכלול רווחי נייר אינפלציוניים כל עוד לא מומשו;
- (ג) אינ להתחשב בעיתוי של זרמי המזומנים (ההשוואה בין רפתות תיעשה רק באיזור וההשוואה בין הענפים תיעשה תוך לקיחת גורם זה בחשבון);
- (ד) יחושב מחיר הון נומינלי שולי על ערך הקניה של מלאי בעלי-חיים ומזון (עדיף למנוע מהמשק הסתבכות כספית כתוצאה מהצגה מוטעית של המקורות מאשר הצגה מוטעית במקצת של ההישג הכלכלי);
- (ה) החזר ההון יחושב לפי העלות המשוערכת של הנכסים;
- (ו) מחירי ההעברה בין השלוחות ישתנו מספר פעמים בשנה בהתאם למחיר השוק;
- (ז) מחירי המזון המשקי יהיו המחירים הבין-אזוריים, שיתנו ביטוי נכון למחיר האל-טרנטיבי;
- (ח) אפשרות לבדוד, עד כמה שניתן, את הגורמים המשפיעים על הרווחיות ולהש-ווחם מדי שנה.
- רפי בנתור**
 "חשב", היחידה
 הבין-קיבוצית
 להדרכת כלכלית

הרפת בגעש

להלן נתונים על גידול עדר החולבות במשך מספר שנים:

מס' חולבות	השנה *
82	1963
84	1964
100	1965
111	1966
124	1967
129	1968
128	1969
142	1970
148	1971
193	1972
221	1973
277	1974
303	1975

* בחודש אוקטובר של כל שנה.

כוונתנו היתה להגיע בשנה הקרובה לכ-400 חולבות, אולם בעקבות הטלת המכסות לייצור חלב לא רק שהעדר לא יוכל לגדול, אלא שקיימת

רצוי לסכם את מצב הרפת בשנים האחרונות ולנסות לתת תמונה על התפתחות הענף בשנים אלו.

המאפיין באופן בולט את הענף בפרק זמן זה — 4—5 השנים האחרונות — הוא הגידול הניכר במספר החולבות בעדר, וכתוצאה מכך בתפוקת החלב. להלן סיכום ייצור החלב בשנים האחרונות:

השנה	הייצור בליטרים
69/70	727,900
70/71	859,000
71/72	1,114,700
72/73	1,301,100
73/74	1,539,700
74/75	2,150,000

בפרק זמן זה היו שתי תקופות של "קפיצות" בייצור החלב: בשנת 71/72 חל גידול של כ-35% לעומת השנה הקודמת ובשנת 74/75 היה גידול של כ-40%. צריך להעיר, שהגידול בייצור החלב הושג ללא גידול במספר ימי העבודה ובהוצאות לשכלולים במערכת ההזנה והחליבה של העדר.